

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Всеукраїнська наукова студентська конференція
«Міжнародне право в період
турбулентності міжнародних відносин»

25 жовтня 2024

м. Одеса

Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» Олега ТОДОЩАКА
(наказ № 3178-44 від 08.10.2024 р.)

Відповідальний редактор

Аракелян Мінас Рамзесович – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України.

Укладачі:

Бехруз Хашаматула Набійович – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права.

Бугаєць Альона Сергіївна – асистент кафедри міжнародного та європейського права.

Гриб Анна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Дронов Владислав Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Форманюк Вікторія Василівна – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного та європейського права.

Слісаренко Анастасія Олександрівна – здобувачка вищої освіти 4 курсу факультету судового та міжнародного права.

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23. Тел. +38(048)719 8685

«Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин» : студентська науково-практична конференція, 25 жовтня 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 489 с.

© НУ «Одеська юридична академія», 2024

© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

СЕКЦІЯ № 14
ПРАВО ЄС: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дехніч Анастасія Вікторівна
здобувачка вищої освіти 4-го курсу
факультету судового та міжнародного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДЯН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Формування концепції громадянства Європейського Союзу бере свій початок з 1970-х років, коли виникло більш глибоке розуміння європейського громадянства як форми особистої ідентифікації з новим європейським співтовариством. Це співтовариство прагнуло не лише вирішувати економічні питання, але й забезпечувати дотримання політичних прав і високих соціальних стандартів для своїх громадян.

Маастрихтський договір 1992 року став поворотним моментом у розвитку Європейського Союзу (ЄС), заклавши правові основи не лише для подальшої економічної інтеграції, а й для політичної та соціальної єдності держав-членів. Одним із ключових елементів цього договору стало запровадження інституту громадянства Європейського Союзу, яке доповнює національне громадянство і надає додаткові права та обов'язки громадянам ЄС. Ця концепція відкрила нові можливості для участі громадян у політичному житті держав-членів, а також порушувати питання захисту їхніх прав на наднаціональному рівні [1]

Вперше поняття громадянства Європейського Союзу з'явилося у Маастрихтському договорі 1992 року. Відповідно до ст. 2 Договору про Європейський Союз (далі – Договір), громадянство Союзу запроваджене як інструмент для захисту прав і інтересів громадян держав-членів ЄС. Це громадянство надається кожній особі, яка є громадянином будь-якої держави-

члена ЄС, але воно не замінює національне громадянство, а лише доповнює його, як зазначено у ст. 17 Римського договору.

Концепція громадянства ЄС передбачає низку прав, більшість з яких стосуються політичних свобод. Відповідно до ст. 19 Договору про Європейське співтовариство, громадяни ЄС, які проживають у державі-члені, громадянином якої вони не є, мають право брати активну й пасивну участь у муніципальних виборах і виборах до Європейського парламенту на тих самих умовах, що й громадяни цієї держави [2]

Політичні права, закріплені у Маастрихтському договорі, є одним із ключових аспектів громадянства ЄС. Громадяни Союзу отримали можливість брати участь у політичному житті інших держав-членів через участь у муніципальних виборах та виборах до Європейського парламенту. Це положення значно розширило можливості політичної інтеграції громадян різних держав-членів і підкреслило важливість спільної європейської ідентичності [3]

Крім того, громадяни ЄС мають право звертатися до органів Європейського співтовариства, що підсилює їхню участь у політичному житті на наднаціональному рівні. Зокрема, ст. 20 Договору передбачає право кожного громадянина звертатися до Європейського парламенту, подавати скарги до Омбудсмана та комунікувати з будь-яким інститутом ЄС будь-якою з офіційних мов Союзу.

Окрім політичних прав, громадяни ЄС мають широкий спектр соціально-економічних прав, однак вони не систематизовані в одному нормативному акті, а розпорошені по всьому Договору. Це стосується, зокрема, права на вільне пересування та проживання на території будь-якої держави-члена, доступу до соціальних послуг, прав на працю та економічну діяльність у будь-якій країні ЄС.

Попри відсутність єдиного кодифікованого документа, що систематизував би всі соціально-економічні права громадян ЄС, ці права грають важливу роль у забезпеченні економічної стабільності та соціального захисту громадян Союзу.

З моменту створення Європейських співтовариств питання захисту прав людини не було пріоритетним у діяльності інституцій, що пояснюється

економічним характером Співтовариств. Однак зі зростанням законотворчих повноважень ЄС, особливо після запровадження принципів верховенства і прямої дії права Співтовариств, виникла необхідність у захисті прав людини на наднаціональному рівні.

У 70-х роках XX століття Суд Співтовариств у своїх рішеннях визнав, що основні права людини захищаються як «загальний принцип права Співтовариств» [4, 5]. Це стало важливим етапом у розвитку правової системи ЄС, оскільки порушення прав громадян могли бути підставою для анулювання будь-якого правового акта інституту ЄС, що суперечить цьому принципу.

Нарешті, важливим кроком у зміцненні захисту прав людини стало підписання Хартії основних прав Європейського Союзу у 2000 році. Хартія закріплює принцип неподільності всіх прав людини, об'єднуючи особисті, політичні, соціальні та економічні права в одному документі. Це документально підкріплює важливість захисту прав людини як одного з фундаментальних принципів, на яких базується Європейський Союз.

Хоча Хартія на сьогодні не має юридично обов'язкової сили, вона є важливим елементом правової системи ЄС і планується надати їй юридичний статус у майбутньому.

Маастрихтський договір 1992 року, запровадивши громадянство Європейського Союзу, став фундаментом для побудови нової системи прав та обов'язків громадян держав-членів ЄС. Громадянство Союзу стало інструментом не лише для участі громадян у політичному житті інших держав-членів, а й для захисту їхніх прав на наднаціональному рівні. Еволюція цього інституту, особливо в контексті розвитку прав людини, підкреслює важливість забезпечення балансу між національним та наднаціональним рівнем правопорядку в ЄС.

Ключовим аспектом стало також становлення ЄС як простору, що захищає основні права людини. Від судових рішень 70-х років до підписання Хартії основних прав ЄС у 2000 році, захист прав людини поступово ставав однією з основних засад діяльності Союзу. Інтеграція прав людини на рівні ЄС забезпечує

додаткові механізми правового захисту для громадян, гарантуючи, що інститути ЄС та їхні рішення відповідають загальним принципам права.

Таким чином, громадянство ЄС стало важливим кроком у розвитку наднаціональної європейської ідентичності, спрямованої на створення Європи, де економічна інтеграція поєднується з повагою до прав людини, соціальними гарантіями та політичною участю. Це громадянство стало інструментом захисту демократичних цінностей та рівноправності, що лежить в основі сучасної Європейської спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Грицяк І. А. Право та інституції Європейського Союзу: Навчальний посібник / І. А. Грицяк. К. : К.І.С., 2004. 260 с.

2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями. Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

3. ZakonOnline. Договір від 07.02.1992. Договір про Європейський Союз. Аналітично-правова система ZakonOnline. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/153773__595905

4. Case 29-69, Erich Stauder v. City of Ulm – Sozialamt. European Court Reports. 1969 P. 425.

5. Case 11-70, Internationale Handelsgesellschaft mbH v. Einfuhr – und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel. European Court Reports. 1970. P. 1134.

Ключові слова: *Європейський Союз, Маастрихтський договір, громадянство, права людини, соціальні гарантії, демократичні цінності.*

Науковий керівник : *доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Сурілова Олена Олексіївна.*

Завальнюк Анастасія Миколаївна	
ВСТУП УКРАЇНИ ДО ЄС: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ.....	407
Красюн Анастасія Сергіївна	
МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	410
Ландейс Альберт Олександрович	
ПРОБЛЕМАТИКА ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС В УМОВАХ ВІЙНИ.....	413
Потелешенко Крістіна Анатоліївна	
АДАПТАЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	418
Удод Вікторія Володимирівна	
ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ З ЄС: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	423
СЕКЦІЯ № 14. ПРАВО ЄС: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	429
Дехніч Анастасія Вікторівна	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ГРОМАДЯН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	429
Думініка Марія Олександрівна та Рацун Ангеліна Анатоліївна	
ПРАВО НА ПРИТУЛОК ТА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	433
Елісашвілі Ілля Володимирович	
ЄДИНА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК УНІКАЛЬНА ПРАВОВА КОНЦЕПЦІЯ.....	436
Ігнатюк Аліка Альбертівна	
РОЛЬ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В СОЮЗІ.....	439
Карасені Олександра Василівна	
СУЧАСНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ТА ОСНОВ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	443
Котелевська Валерія Русланівна	
ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕФІНІЦІЇ ПРАВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	446
Латиш Яна Вадимівна	
РОЛЬ СУДУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ФОРМУВАННІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА.....	449
Леснякова Вікторія Олександрівна	
РОЛЬ ЄС У ПОДОЛАННІ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН.....	452
Лук'янчук Катерина Петрівна	